

Nils Torvalds, 20160731, NÖK Jakobstad

För några månader sedan var jag med om ett cykeljippo i Purmo – 22 km sydost om Jakobstad. Efter jippet drack vi saft i Purmogården och samtalade om allt mellan himmel och jord. I det sammanhanget fick jag en fråga som lät någorlunda exakt så här: Ska jag fortsätta eller ska jag ge upp (mjölkbruket)?

Det är en fråga som många mjölkbönder i Finland, i Norden och i Europa idag ställer sig.

Vi politiker får inte sällan den här sortens frågor och man kan lösa det moraliska problemet på ett antal olika sätt. Man kan ducka frågan, man kan ge det svar man antar att frågeställaren vill höra (det är kanske politikens vanligaste svar) eller man kan ge ett svar som är så ärligt – och problemfyllt – som den svarande – dvs jag – förmår ge.

Jag svarade att det – ändå – är bästa att fortsätta.

Varför?

Om 10 – 15 år kommer vi att ha en befolkning här på jorden på omkring 9 miljarder. Våra största utmaningar kommer att handla om miljön och våra ekonomiska möjligheter att föda den här befolkningen. Och jag tror att alla i den här församlingen förstår hur olidligt svårt det kommer att vara att åstadkomma en balans mellan det ekonomiskt möjliga och det ekologiskt nödvändiga. Speciellt vanskligt kommer det här att vara för jordbruket.

Och igen är jag tvungen att ställa mellanfrågan varför?

Allt sedan industrialismens genombrott har en av våra mera grundläggande ekonomiska utmaningar bestått av att produktiviteten i primärnäringen har ökat betydligt mera långsamt än inom industrin. Det skapar ett grundläggande problem, som i ett historiskt sammanhang ibland kan visa sig vara hart när omöjligt att lösa.

Exkurs

Från Rysslands historia känner vi från 1920-talet till det som kallas saxkrisen (Scissors Crisis), som berodde just på olika grundläggande produktivetsutvecklingar inom jordbrukssektorn och den del av industrin, som producerar för och av jordbruket. Den olösta krisen ledde fram till tvångskollektiviseringen och i fortsättningen till Den stora terrorn. Det är alltså ingen triviale ekonomiskt – och politiskt – problem.

Men för att vi skall ha en möjlighet att förstå hur det här produktivetsproblemet slår ut i dagens och morgondagens värld är det – kanske – också nödvändigt att förstå hur illa pressade vi i Europa idag är. Och för den förståelsen behöver jag en liten tillbakablick.

Från krigsslutet 1945 fram till 1973 levde vi i en ekonomiskt sett ganska stabil värld. Utvecklingstakten var stabil och höll sig kring 5 procent – ibland högre, ibland lägre, men

huvudsakligen stabilt uppåt och framåt. Den här tillväxten bestod av fyra komponenter: a) återuppbyggnad, b) övergång från primärnäringarna till industri (dvs urbanisering, c) befolkningstillväxt och d) innovationer.

Återuppbyggnaden var huvudsakligen slutförd i slutet av 1960-talet. Övergången från primärnäringarna till industrin hade redan huvudsakligen uttömt sin potential. När 50 procent av befolkningen var sysselsatt inom jordbruket innebar en övergång till urban industri en betydande tillväxt. När enbart 18 procent eller mindre är sysselsatta inom primärnäringen avtar den ekonomiska nyttan. Den tredje tillväxtfaktorn – befolkningstillväxten – avtog också och vi ser idag resultatet i det vi någon gång kallade en befolkningspyramid, men som idag – för Finlands del – är en befolkningstunna. De äldsta årsklasserna borde vara de minst, de yngsta årsklasserna borde vara de största. Idag är min årsklass – från nio månader efter vapenstilleståndet – en av de största och större än de nyföddas årsklass. Som tillväxtfaktor återstår alltså huvudsakligen enbart innovationerna.

Men innan jag ger mig in på att försöka utreda vilka utmaningar vi står inför i förhållande till dagens teknologiska utveckling, ska jag ännu rita upp den fälla vi försatte oss i efter 1973.

I verkligheten går det för oss lite som för Wile E. Coyote i den tecknade serien om Road Runner. I svensk översättning har de fantasilöst kallats Gråben och Hjulben. Ni vet säkert hur det brukar gå i det här tecknade filmberättelserna. Först kommer Road Runner med väldig fart. Du hör bara det kännetecknande ljudet bmeep-bmeep och svisch försvinner Road Runner runt vägkröken. Efter henne (?) kommer den listige – egentligen den överlistige – prärievargen, men för honom går det som vanligt. Han springer ut över kanten och märket först efter ett litet tag att han inte längre har fast mark under fötterna. Då kommer det en annan ljudeffekt: det visslande ljudet av någon som faller – sedan kommer dunsen, smällen.

Just så här gick det för den västeuropeiska ekonomin efter 1973 och småningom – när vi omtumlade av smällen kravlar oss upp till verkligheten – inser vi att världen har förändrats grundligt.

Jag skall inte i detalj gå in på alla de förbryllande teorier vi lyckades skapa under åren efter 1973, men där fanns allt tänkbart och en hel del otänkbart: allt från tillväxtens slut till service-ekonomins alla oinfriade löften. Och det är kanske skäl att understryka att det inte enbart var politikens eller politikernas fel. Om ni kollar OECD:s rapport från 1974 finner ni en helt bekymmerslös förtröstan på att vi snart återgår till den stabila tillväxten. Det var alltså ekonomisterna – de ekonomiska specialisternas – bidrag till förståelsen.

Under de förlorade åren – egentligen de förlorade decennierna – skedde två saker – till en början oförmärkt: ekonomins omfattande globalisering och världens digitalisering. Våra tunga industristrukturer flyttade efter billig arbetskraft till det som då kallades den tredje världen och i området kring San Francisco gjordes de första experimenten med mobil datapakets sändning. Det som alltså idag ser ut på det här sättet: den mobila telefonen var då en medelstor skåpvagn fylld med skrymmande elektronik. Sju år senare kom VIC-20, den första hemdatorn som såldes i mer än en miljon exemplar.

Två krig och tre förlorade decennier hade förvandlat Europas förutsättningar grundläggande.

En stor del av den industriella struktur vi behövde hade splittrats och har visat sig omöjlig att locka tillbaka eller återuppbygga. Samtidigt hade vi levt över våra tillgångar och skapat en allvarligt tyngande skuld.

Den primitiva dator - VIC-20, som mitt äldsta barn skrev sina första programremсор på har förvandlats från 3500 programmerbara bytes till (det motsvaras av ungefär ett pappersark med tecken) till några terabyte (1,099,511,627,776 bytes), som alltså är miljarder gånger mera.

Har det här någon betydelse för mjölkproduktionen eller primärnäringen? I åtminstone tre hänseenden kommer det att ha en enorm betydelse.

För det första kommer Europa att klara sig i den globala konkurrensen enbart genom sitt teknologiska kunnande och genom sin förmåga till verkliga innovationer. (Varför understryka verkliga? Alla innovationer är inte egentligen innovationer.)

För det andra åstadkommer det här ett enormt tryck på att förändra EU:s gemensamma jordbrukspolitik. CAPen är idag *också* ett sätt att hålla kvar jordbruket i förlegade strukturer. Vi har ett överbyråkratiserat system, som håller kvar bönderna och som försöker släta över skillnader. Den skapades i tiderna för att hålla kvar småbönder i en tilltro till ett marknadsbaserat system. Det var alltså socialpolitik, inte jordbrukspolitik. Därför behöver vi nu böndernas gemensamma jordbrukspolitik för jordbrukets framtid.

För det tredje måste vi försöka förstå hur produktivitetsskillnaderna mellan jordbruket (primärnäringen) och den digitaliserade ekonomin kommer att utvecklas.

Jag tänker inte gå närmare in på den för Europa nödvändiga teknologiska utvecklingen. Det är bara på det sättet att vi inte har något annat val. Däremot skall jag ge ett exempel på hur EU:s budgetstrukturer förhindrar en någorlunda begåvad politik.

När den ukrainska krisen skärptes och ledde till att EU införde sanktioner mot Ryssland, svarade ledningen i Kreml med sanktioner som för Finlands del innebar att en stor del av den längst förädlade delen av värdekedjan drabbades hårdast, men kunde man inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken göra någonting? CAPens pengar visade sig vara "*gemensam egendom*" som därför måste delas jämt mellan medlemsländerna. Det gick alltså inte i en krissituation för sig att belöna produktivitet utveckling och en högre förädlingsgrad. Det är ett oroväckande tecken, som åtminstone för mig antyder att vi har ett grundläggande strukturellt budgetproblem.

Spansk exkurs

Spanien fick en ungefär lika stor andel av hjälpen, trots att deras export till Ryssland var av alldeles annan art. Det ledde – indirekt – till att spansk export till andra EU-länder pressar ut ekologiskt odlade produkter från marknaden.

Men den stora utmaningen handlar om hur vi kan digitalt och radikalt kan förändra landsbygden.

Ett försök!

Vi står inför en omfattande förändring av vår drivmedelspolitik. Vi skall inom några decennier minska vår användning av fossila bränslen kraftigt. Det handlar alltså om den nya bioekonomin. Teknologiskt är Europa och Norden världsledande. Men övergången till biodrivmedel kommer också att ändra strukturerna. Det ger oss i sin tur en möjlighet att binda ihop jord- och skogsbruk i en ekologiskt fungerande infrastruktur där avfall, energiväxter och skogens produkter fungerar som en viktig källa till välbefinnande och utveckling.

Men just här har vi utmaningar!

Den diskussion som idag förs inom EU kring begrepp som biodiversitet är ofta mycket skev och beskriver biodiversitet i stora hopklumpade kategorier. Det senaste bakgrundsmaterialet från Jordens vänner (Friends of the Earth) talar om biodiversiteten i hela Europa, men biodiversitet är någonting som ser mycket olika ut i olika regioner.

Finlands – och huvudsakligen också Sveriges –skogstyp är den Boreala skogen. Det är egentligen ett jättestort område som sträcker sig från mellersta Sverige över Finland och genom Ryssland till Vladivostok. Det är alltså ett jättelikt område, som till sin biodiversitet är mycket specifik. Det är en förhållandevis ung skogsformation, vilket innebär att den egentligen också är ganska artfattig och den här artfattigdomen påverkas dessutom av det kärva klimatet.

För vår CO2 balans är det en viktig resurs, som utgör över 20 procent av all skog i världen. Men det innebär att vi i diskussionerna kring EU:s miljöpolitik måste klara av att försvara oss i en miljödebatt, som ofta kännetecknas både av brist på erfarenhet och av naturromantik. Det är alltså ingen lätt uppgift.

Det är här jag återkommer till isländsk fotboll. Nyckeln till framgång är inte internationella stjärnspeglare från de stora och penningstina klubbarna. Nyckeln till framgång är att vilja. Jag måste vilja vara en ärlig och uppriktigt politiker – också om det kanske ibland gör mig impopulär. Ni måste vilja vara bönder.

Och det finns solskenshistorierna.

Medan jag ännu var journalist ville jag inför Finlands EU-medlemskap förstå hur jordbrukets förutsättningar ser ut. Jag fick kontakt med ett jordbruk uppe i Sodankylä – norr om polcirkeln. Där fanns en ladugård från 1950-talet med 24 mjölkande kor.

Pentti och Riitta ville ta utmaningen och byggde inför medlemskapet en ny ladugård. Idag har de redan byggt ytterligare en till. Där finns det ca 124 mjölkande och två mjölkningsrobotar (som fungerar med programmet Linux).

De måste ha viljan att fortsätta. De måste ha förmågan att ta lite risker och fundera på hur den tekniska utvecklingen kan komma dem till mötes.

Idag har två av deras barn tagit över mjölkbruket. Det är – sist och slutligen – yrkesstoltheten det kommer an på. Ta väl hand om den!

Tack!

Nils Torvalds

nilstorvalds@gmail.com

nils.torvalds@ep.europa.eu